

Lakia ja lastensuojelua keskustelufoorumit

3.Foorumi: Lastensuojelun ja sivistystoimen yhdyspinnalla 8.9.2022

Lakia ja lastensuojelu keskustelufoorumeiden sisältö on rakentunut alueen työntekijöiltä tulleiden ennakkokysymysten pohjalta. Foorumeissa lainsäädännön asiantuntijat ovat vastanneet kysymyksiin suullisesti. Aiheista on käyty yhteistä keskustelua.

Keskustelufoorumissa 8.9.2022 lainsäädännön asiantuntijoina:

Susanna Lehti, Lehti & kumppanit Oy

Tapio Rätty, eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia

Tämän kirjallisen koosteen 8.9.2022 toteutetusta Lakia ja lastensuojelua -keskustelufoorumista ovat laatineet kehittämiskoordinaattorit Anu Niemi-Weckström ja Katri Turunen. Koosteen on tarkastanut Tapio Rätty, eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia.

Kysymykset:

- 1. Mitkä ovat lastensuojelun/sosiaalihuollon mahdollisuudet tukea kouluikäistä lasta lainsäädännön näkökulmasta?**
- 2. Onko kouluilla alueellisesti tai koulukohtaisesti jokin systeemi, miten poissaoloihin puututaan ja missä vaiheessa?**
- 3. Onko koululla jotain tuntimäärää, minkä oppilas "saa" olla pois, jotta asiasta ollaan huolissaan?**
- 4. Entä mitä toimenpiteitä koululla on tällaisten oppilaiden kanssa?**
- 5. Entä verkostotyö/yhteistyö muiden toimijoiden kanssa?**

Vastaukset kysymyksiin 1-5:

- Vastaus etenkin kysymykseen 1, mutta myös muihin edellä mainittuihin kysymyksiin tulee koko tilaisuuden/materiaalin aikana.
- Kouluikäistämisen lapsen tukemisessa keskiössä on monialainen yhteistyö lapsen, perheen koulun, oppilashuollon ja sosiaalitoimen välillä.
- Koulupoissaoloista: perusopetuslaki 26 §:ssä on säädetty oppilaan velvollisuudesta osallistua opetukseen sekä koulun velvollisuus seurata opintojen edistymistä.
 - Paikallisessa oppilashuoltosuunnitelmassa oltava suunnitelma, millä tavoin poissaoloihin yleisellä tasolla reagoidaan. Tärkeää, että opettaja tuntee oppilaat ja muistettava yksilölliset perusteet (huomioiden esimerkiksi oppilaan historia), missä tilanteessa puututaan (yleisestä ohjeesta riippumatta).
 - Poissaolojen selvittäminen ja tarkoituksenmukaiset toimet sovitaan aina lapsen ja huoltajien kanssa.

- Perusopetuslain sekä opiskelija- ja oppilashuoltolain mahdollistamat tukitoimet järjestävä tarvittaessa tilanteessa, jossa oppilaalla on runsaasti poissaoloja
 - o tarvittaessa monialainen asiantuntijaryhmä
- Oppilashuollon palveluita tarjottava aina, mutta järjestäminen edellyttää aina oppilaan ja huoltajan suostumuksen
 - o jos lapsi haluaa oppilashuollon palveluja, huoltaja ei voi kieltää
- Lapsi voi tietyissä tilanteissa painavasta syystä kieltää tietojen antamisen huoltajalle oppilas ja opiskelijahuoltolain 18 §:n mukaisesti → lapsen kieltäminen ei estä lastensuojeluilmoituksen tekemistä (tehtävä, jos huoli on), eikä se koske tilannetta, jossa sosiaalihuolto pyytää tietoa koulusta (tällöin ne annettava)
- Mikäli perusopetuslain ja oppilashuollon tukitoimet eivät ole riittäviä, esimerkiksi opettaja voi tehdä lastensuojeluilmoituksen koulunkäynnin laiminlyönnin johdosta (esim. runsaat poissaolot)
 - Lastensuojeluilmoitus velvoittaa sosiaalitoimea selvittämään asiaa yhdessä koulun ja muiden siellä toimivien tahojen (esim. koulukuraattori) kanssa, koulua ei voi jättää tietämättömäksi asian selvittelystä ja selvittelyssä usein tarvitaan koulun eri toimijoiden tietoa
- Sosiaalihuollon työntekijällä mahdollisuus käynnistää monialainen yhteistyö, johon koulun osallistuttava, huoltaja ei voi tätä kieltää → sosiaalihuollon työntekijä arvioi, ketä kutsutaan yhteistyöhön (ne jotka osallisena opetuksen järjestämisessä ja lapsen tukemisessa)
- Muistetaan myös yhteydenoton mahdollisuus lastensuojeluilmoituksen vaihtoehtona: yhteydenotto käynnistää saman selvitysprosessin.
 - Yhteydenotto sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioimiseksi tehdään lapsen tai huoltajan suostumuksella (tällöin ei tarvitse erikseen tehdä lastensuojeluilmoitusta).
 - Huomioitava, että yhteydenoton/lastensuojeluilmoituksen tarve tulee aina arvioida yksilöllisesti, eikä esimerkiksi yleisesti linjatun tuntimäärän perusteella.
- Linkkejä aiheeseen liittyviin materiaaleihin/sivustoille:
 - <https://okm.fi/sitouttava-kouluyhteisotyo>
 - <https://www.oph.fi/fi/uutiset/2021/vaativan-erityisen-tuen-toimijoiden-osaamisen-ja-moniammattillisen-yhteistyon>
 - <https://vip-verkosto.fi/vipu-ja-kuntayhteistyo/>
 - <https://vip-verkosto.fi/>

6. Voiko lastensuojelusta/sosiaalihuollosta saada perhetyötä tai muuta palvelua tukemaan lapsen koulunkäyntiä (esimerkiksi aamulla herättäminen, kouluun kuljettaminen)?

Mitä asioita tässä tulee huomioida lainsäädännön näkökulmasta? (huoltajien asema, kotiin meneminen, lapsen oma tahto jne.)

Vastaus:

- Lastensuojelun tukitoimena on mahdollista järjestää esim. perhetyötä tai tukihenkilö (sama mahdollisuus myös sosiaalihuoltolain mukaisissa palveluissa), joka tukee esimerkiksi lapsen kouluunlähtöä. Tukitoimien järjestäminen perustuu lapsen/perheen tarpeeseen ja sosiaalityöntekijän arvioon.
- Lastensuojelun avohuollon tukitoimet edellyttävät lapsen huoltajien ja 12 vuotta täyttäneen lapsen suostumuksen.

- Kysymys myös siitä, miten sosiaalityöntekijä toimii ja miten esimerkiksi keskustellaan perheen kanssa, mitkä ovat tukitoimet lastensuojelun asiakkaalla.
- Tärkeää selvittää yhdessä, mistä koulunkäyntiin liittyvät haasteet johtuvat (juurisyyt) ja miten tilanteessa tulisi lapsen etu keskiössä toimia (kaikilla tässä rooli), aina yksilöllinen harkinta.
- Vinkki aiheeseen liittyvään Helsingin sanomien artikkeliin: <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000009034025.html>

7. Onko kouluikämyttömyys, runsaat poissaolot, haasteet koulussa (opintoja ei saada suoritettua) syy lapsen sijoitukselle?

8. Voidaanko kouluikämyttömyyteen puuttua sijaishuollon keinoin? Kenellä on velvollisuus järjestää tällaisissa tilanteissa tukitoimet?

Vastaukset kysymyksiin 7-8:

- Koulunkäynnin laiminlyönti voi olla yksi tekijä huostaanoton perusteena, mutta se ei yksistään riitä huostaanoton perusteeksi.
- Esimerkki korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisusta: koulunkäynnin tukemisessa ensisijaisia oppilashuollon ja opetustoimen eri keinoja, esim. erityisopetuksen ratkaisut tai avustaja
- Jos koulun tukitoimilla ja muilla keinoilla, oppilashuollon palveluilla tai perheen muulla tuella ei saada riittävää apua lapsen tilanteeseen → kokonaisvaltainen arviointi → jos lapsen kasvuolosuhteet vaarantuvat, tukitoimet eivät ole mahdollisia ja/tai riittäviä tai lapsi/huoltajat niitä vastustavat, niin huostaanoton perusteet voivat täyttyä
- Oppilaan erityiset oikeudet: yksilöllinen tuen tarve, porrasteinen tuki → yleinen, erityinen ja tehostettu lapsen edellyttämän tarpeen mukaisesti (perusopetuslaki 30 §, oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 9 §)
- Arvioitaessa huostaanoton edellytyksiä tilanteessa, jossa lapsi ei käy koulua tai on jatkuvasti pois koulusta luvatta tai luvalla, ratkaisee asian luonne, lapsen ikä, vanhempien suhtautuminen lapsen tilanteeseen (vähätteleekö, hyväksyykö tms.) jne. → kyse voi olla kasvatuskyvyn puutteesta tai puute kasvuolosuhteissa → ensin tarjottava avohuollon tukitoimia (ovatko mahdollisia, riittäviä tai sopivia, ottaako lapsi ja perhe vastaan)
- Esimerkkejä korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisuista:
 - Lasta ja perhettä oli tuettu monilla lastensuojelun avohuollon tukitoimilla, jotka olivat osoittautuneet riittämättömiksi. Korkein hallinto-oikeus oli katsonut, että lapsi oli omalla käytöksellään vaarantanut kasvuaan ja kehitystään, mutta arvioon oli vaikuttanut myös vanhemman voimavarat, kasvatuskky ja passiivinen suhtautuminen tilanteeseen: lapsi oli ottanut tilanteessa kasvatusvastuun/vallan.
→ Näissä olosuhteissa koulunkäynnin laiminlyönti yhdessä kasvuolosuhteiden vaarantumisen kanssa oli huostaanoton peruste.
 - Lapsi eristäytyi kotiin, syrjäytyi, psyykkisiä ongelmia, lastensuojelun avohuollon tukitoimet eivät olleet lapsen ja huoltajan kieltäytymisen vuoksi mahdollisia. Lapsi tiedosti omat haasteet (oma harkinta), mutta hänellä oli selkeitä tavoitteita koulunkäynnin ja opiskelun suhteen.
→ Hallinto-oikeus ei nähnyt perustetta huostaanotolle, vaan kehotti toimijoita tukemaan lasta yhdessä (perusopetuslaki, oppilas- ja opiskelijahuoltolaki, sosiaalihoitolaki, lastensuojelulaki).

- 14-vuotiaan lapsen koulunkäyntiä pyritty järjestää tuetun koulunkäyntiyksikön avulla, lisäksi kokeiltu avohuollon sijoitusta, joka päättyi lapsen vastustukseen. Lapsella ei ollut päihteidenkäyttöä, eikä rikollista tai epäsosiaalista käyttäytymistä. Lapsi oli käynyt psykologilla (ei masennusta tai ongelmia käytöksessä). Hallinto-oikeuden käsittelyssä ilmeni, että lapsella oli todettu kilpirauhasen vajaatoiminta, joka oli saattanut myös vaikuttaa koulunkäyntiin
→ Hallinto-oikeus katsoi, ettei tilanteessa ollut perusteita huostaanottoon, vaan ratkaisuna monialainen yhteistyö koulun ja terveydenhuollon välillä sekä riittävät tukitoimet, jotka edistävät myös koulunkäyntiä (sosiaalihuolto myös mukana tarvittaessa).
- selvitettävä siis kaikki taustasyyt ja tehtävä monialaista yhteistyötä (mm. koulu, terveydenhuolto, sosiaalihuolto)
- Jos sosiaalityöntekijä on mukana, hän johtaa prosessia, mutta jokainen toimija arvioi oman profession ja lainsäädännön kautta tilannetta ja eri mahdollisuuksia.
- Myös huostaanotetun lapsen asioissa tehtävä yhteistyötä
 - sosiaalityöntekijä voi hakea tukea ja palveluja huostaanotetulle lapselle, joista tehtävä päätös

9. Lastensuojelun vastuu oppivelvollisuus ikäisestä nuoresta, jolla ei ole aikaisempaa lastensuojelutaustaa? (esimerkiksi Valpas yhteistyö, kun tulee ilmoitus alaikäisestä nuoresta, jolla ei ole koulupaikkaa ja nuori ei suostu menemään hänelle osoitettuun koulutukseen tai työpajalle)

Vastaus:

- Kouluakymättömyys on usein näkyvä oire, jonka taustalla voi olla erilaisia tekijöitä, kuten kiusaaminen, oppimisvaikeudet, nepsy, autismin kirjo, terveydentila, psyykkiset ongelmat jne.
 - Näkyvän oireilun taustalla voi olla monia eri tekijöitä ja lisäksi tilanteessa monia eri toimijoita, jotka asiaan ja ratkaisuihin vaikuttavat
 - Jos lapsella on esim. psykiatrisen hoidon tarve, voiko huostaanottoon ryhtyä, jos tarkoituksenmukaista arviointia tai hoitoa ei ole järjestynyt? Miten vaikuttaisi, jos järjestyisi?
- Keskeistä kodin ja koulun välinen yhteistyö: perheet tiiviimmin mukana kouluyhteisössä, yhdessä pohdittava esimerkiksi koulunkäyntiin, koulumatkaan tai kiusaamiseen liittyvät asiat.
 - Pohdittava myös, missä tilanteessa sosiaalihuollon mukana olo on perusteltua ja missä koulu ja vanhemmat voivat miettiä ratkaisuja yhdessä.
- Ratkaisut mietittävä aina tapauskohtaisesti lapsen etu keskiössä: miten tuetaan lasta ja perhettä ensisijaisesti siten, että lapsi voi asua kotona ja käydä koulua.
 - Kiirehtimistä vältettävä ja huomioitava, että sijoitus/huostaanotto ei ole kaiken ratkaiseva
- Oppivelvollisuuslaki 12 §, 13 § ja 14 §: ohjaus ja valvontavastuu kuuluvat koulutuksen järjestäjälle, mutta jos lapsi ei ole aloittanut koulunkäyntiä hänelle osoitetussa koulupaikassa, ohjaus ja valvontavastuu kuuluu kunnalle → jos on huolta koulunkäyntiin liittyen, lastensuojeluilmoituksen tekeminen käynnistää velvollisuuden aloittaa monialainen yhteistyö
- Huomioita oppivelvollisuudesta (laajeni syksyllä 2021):
 - Perusopetuksen suorittaminen päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai viimeistään sen lukuvuoden koulutyön päättyessä sinä kalenterivuonna, jona oppilas täyttää 17 vuotta

- Oppivelvollisuus päättyy, kun laissa määritetty oppimäärä on suoritettu tai kun oppivelvollinen täyttää 18 vuotta
- Oppivelvollisen velvollisuus hakeutua jatko-opintoihin ennen perusopetuksen päättymistä (hakemisvelvollisuus myös niillä, jotka eivät saa perusopetusta suoritettua)
- Oppilaalla oikeus saada ohjausta sekä tarvittavaa tukea (yleinen, erityinen, tehostettu), tarvittaessa tehostettua ja henkilökohtaista oppilaanohjausta (oppivelvollisuuslaki 11 §: hakeutumisvelvollisuuden ohjaus ja valvontavastuu) → jos ei saa perusopetusta suoritettua, ohjataan hänelle sopivaan koulutukseen, perusopetuksen järjestäjä huolehtii yhdessä muiden toimijoiden kanssa (tilanteen mukaan mukana voi olla terveydenhuolto tai sosiaalihuolto) → sujuva monialainen yhteistyö
- Valpas-järjestelmä: etenemistä voidaan seurata, toimintoja, joilla eri toimijat viestivät keskenään → ei korvaa lastensuojeluilmoitusta
- Jos nuori ei suostu menemään hänelle osoitettuun paikkaan, on rinnasteinen sen kanssa, ettei hän käy koulua → tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä selvittävä tilanteen juurisyytä, muita vaikuttavia tekijöitä sekä tarkoituksenmukaisia keinoja tukea lasta/nuorta ja perhettä
 - keskeistä tavoittaa lapsen/nuoren oma kokemus
 - huomioitava eri toimijoiden perustehtävä: esimerkiksi oppimisvaikeudet, sairaudet ja vammat ovat eivät kuulu lastensuojelun hoidettavaksi, lapsella oikeus saada tarvitsemansa terveydenhuollon palvelut

10. Mitä tietoja voidaan lastensuojelusta koululle antaa lapsen asiasta?

Vastaus:

- Yhteistyö perustuu tiedonsaantiin ja siihen on selkeät pykälät lainsäädännössä:
 - Perusopetuslaki 40 §: oppilaan oppilastyöhön osallistuvilla on oikeus saada tietoa toisiltaan ja luovuttaa toisille (esim opettajille/rehtorille/opetuksesta ja toiminnasta vastaavalle viranomaiselle) oppilaan opetuksen asianmukaisen järjestämisen edellyttämät välttämättömät tiedot
 - Perusopetuslaki 41 §: opetuksen järjestäjällä on oikeus oppilaan opetuksen järjestämiseksi saada välttämättömät tiedot sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaiselta tai muilta sosiaali- ja/tai terveydenhuollon palveluiden tuottajilta → koulu arvioi, mitkä ovat välttämättömät tiedot
 - Vastaavanlaiset säännökset varhaiskasvatuslaki 41 §
 - Koulun ja varhaiskasvatuksen tiedot siirtyvät lapsen perässä lapsen siirtyessä eri paikkaan
 - Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (asiakaslaki) 20 §: säädetty sosiaalihuollon järjestäjän/toteuttajan (hyvinvointialueen) oikeudesta saada eri toimijoilta salassapidettäviä tietoja mm. sosiaalihuollon tarpeen selvittämiseksi ja tuen järjestämiseksi sekä tietojen tarkistamista varten (tietojen pyytämällä jo lähtökohtaisesti luovutetaan salassapidettävää tietoa, sillä se tuo esiin sosiaalihuollon asiakkuuden)
 - Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (asiakaslaki) 17 §: sosiaalihuollon järjestäjä/toteuttajalla oikeus myös ilman asiakkaan suostumusta luovuttaa lasta ja huoltajaa koskevia salassapidettäviä tietoja, jos ne ovat välttämättömiä lapsen koulukäyntiin liittyvien asioiden selvittämiseksi ja järjestämiseksi
 - sosiaalityöntekijällä on laajan tiedonsaantioikeuden lisäksi laaja tiedon luovuttamisen velvollisuus, kun kyse koulunkäynnistä

- Hyvään toimintaan kuuluu, että jos lastensuojeluilmoitus tulee viranomaiselta/ammattihaltolalta, sosiaalitoimesta ollaan ilmoittajaan aina yhteydessä ja vahvistetaan yhteydenotto vastaanotetuksi, voidaan myös sopia yhteistyöstä tai todeta se yhteisesti tarpeettomaksi
 - sosiaalitoimesta ei voida ilman lapsen/huoltajan suostumusta kertoa, mitä asiassa on tehty tai mistä perheen kanssa puhuttu/sovittu
- Jos huoli lapsesta tai hänen tilanteesta vaikuttaa koulunkäyntiin, edellyttää se aina yhteistyötä koulun toimijoiden kanssa ja välttämättömien tietojen luovuttamista koululle
- Keskeistä miettiä tiedon luovuttamista etenkin lapsen edun näkökulmasta

11. Millaiset oikeudet perhehoitajalla on lapsen lasta koskevan tiedon antamisessa koululle?

12. Koulu on lapsen päivittäisissä asioissa perhehoitajaan yhteydessä, voiko pelkästään perhehoitaja osallistua lasta koskeviin palavereihin koulussa vai onko sosiaalityöntekijän oltava aina läsnä?

13. Kun huostaanotetulle lapselle tehdään koulussa esim. pedagoginen selvitys, kenelle annetaan tiedoksi ja kuka sen allekirjoittaa; sosiaalityöntekijä / perhehoitaja / huoltaja?

Vastaukset kysymyksiin 11-13: (huomioitava, että osa vastauksista koskee kaikkia sijoitusmuotoja, osa vain lapsen kiireellistä sijoitusta/huostaanottoa)

- Lasta koskevan salassapidettävän tiedon antamisesta koululle päättää sosiaalityöntekijä, siten kuin sosiaalihuollon asiakaslain 17 §:ssä säädetään. Perhehoitaja ei voi luovuttaa salassa pidettäviä lasta koskevia tietoja koululle esimerkiksi opetuksen järjestämiseksi.
- Perhehoitaja osallistuu luonnollisesti lapsen päivittäisen koulurutiinien hoitamiseen ja voi tältä osin luovuttaa koululle tai vaikkapa koulun terveydenhuollolle tietoja esimerkiksi siitä, että lapsi on sairastunut ja poissa koulusta. Hyvin pienen lapsen ollessa kyseessä perhehoitaja tietysti voi olla lapsen mukana terveystarkastuksissa tai esimerkiksi opettajan keskusteluissa, jossa lapsi on mukana.
- Kun kyse on sellaisista tiedoista, jotka vaikuttavat oleellisesti lapsen saamaan opetukseen tai esimerkiksi oppilashuollon järjestämiseen, päättää tiedon luovutuksesta viimekädessä sosiaalityöntekijä.
- Lastensuojelulaki 52 § a: sivistykselliset oikeudet sijaishuollon aikana:
 - lapsella on oikeus varhaiskasvatukseen tai opetukseen myös sijoituksen aikana
 - sijoituskunnalla (=mihin lapsi on sijoitettu) on oikeus päättää koulupaikasta sekä tavoista ja muodoista, miten opetus järjestetään
 - o opetuksen järjestelyt pyritään sopiaan yhteistyössä lapsen, huoltajien ja sosiaalityöntekijän kanssa huomioiden myös aiemman koulun arviot
 - yhteistyövelvoite → yhteistyössä suunnitella sijoitukseen liittyviä asioita (kunta/koulu/opetustoimi ja sosiaalitoimi, joka sijoittaa ja sen kanssa mihin sijoitetaan, lisäksi mukana lapsi, huoltaja ja sijaishuoltopaikka)
- Lapsen tulee saada tasavertaisesti samat palvelut kuin kuka tahansa lapsi, sijoittaja (sosiaalihuolto) valvoo, että tämä täyttyy.
- Sijaishuoltopaikalla (esim. perhehoitaja tai perhekoti) ei ole oikeutta päättää lapsen opetuksen järjestämisestä.

- Kun opetuksen järjestäjän toimesta tai varhaiskasvatuksessa tehdään valituskelpoisia päätöksiä, huoltajille ja 15 vuotta täyttäneelle lapselle on tarjottava mahdollisuus tulla kuulluksi ennen kuin päätös tehdään, myös sijoittajaviranomaista eli käytännössä sosiaalityöntekijää on kuultava lapsen muuna laillisena edustajana.
- Jos sijaishuollossa olevan lapsen koulunkäynnin tueksi tehdään erityisen tai tehostetun tuen päätös, tulee se antaa tiedoksi sosiaalityöntekijälle. → Sijaishuoltopaikkaan ei lähetetä päätöksiä (vain huoltajille ja 15 vuotta täyttäneelle lapselle sekä lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle).
 - Jos lapsi on huostaanotettu, tulee aina kuulla huoltajaa, 15 vuotta täyttänyttä lasta ja sosiaalityöntekijää ennen kuin tehdään erityisen tai tehostetun tuen päätöksiä.
- Sijaishuollossa olevan lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä on velvollisuus hakea lapselle varhaiskasvatuslain tai perusopetuslain mukaisia palveluita (jos huoltajat eivät ole hakeneet). → Ei voi valtuuttaa sijaishuoltopaikkaa/perhehoitajia.
- Sosiaalityöntekijä myös päättää (mahdollisuuksien mukaan arviointi yhdessä huoltajien kanssa), missä laajuudessa ja mitä tietoja lapsesta luovutetaan varhaiskasvatukseen/kouluun tarkoituksenmukaisen tuen järjestämiseksi.
 - Sijaishuoltopaikka ei siis voi päättää tai antaa tietoja, vaikka heillä sellaisia olisi.
- Perhehoitaja huolehtii mm. arjen asioita ja opetukseen liittyviä päivittäisiä asioita sovitusti, esim. kokeet, retket, koulumatkat (samoin varhaiskasvatuksessa).
 - sosiaalityöntekijän tulee kuitenkin olla tietoinen näistä, sijaishuoltopaikka välittää tiedot päivittäisistä asioista
 - sijaishuoltopaikalle voi antaa wilma-tunnukset, mutta ne tulee olla rajattu sellaisiin tietoihin, mitkä ovat ns. päivittäisi hoidettavia asioita (oikeuksia ei saa olla nähdä sellaisia tietoja, jotka salassapidettäviä)
 - myös huoltajalle wilma-tunnukset ja tarvittaessa myös sosiaalityöntekijälle
- varhaiskasvatussuunnitelmaa tehdessä varhaiskasvatuslain mukaan kuultava lapsen huoltajia, mukana myös sosiaalityöntekijä ja perhehoitaja/sijaishuoltopaikan edustaja, mutta on oltava tarkkana, mitä tietoa kenellekin annetaan, suunnitelma toimitetaan sosiaalityöntekijälle ja huoltajalle
 - jos varhaiskasvatuksessa ilmenee tuen tarpeita/huolta lapsen hyvinvoinnista, tulee ilmoittaa huoltajalle ja sosiaalityöntekijälle
- lapsella voi olla erityisiä tarpeita ja aina pitää miettiä yksilölliset tarpeet, kun mietitään koulu tai päivähoitopaikkaa → tiedonvaihto lapsen edun toteutumiseksi
- pedagogiseen selvitykseen ei liity muotomääräystä siitä, että se tulisi allekirjoittaa
 - jos allekirjoitusta toivotaan, allekirjoittajana lähtökohtaisesti huoltaja, ei sijaishuoltopaikka/perhehoitaja tai sosiaalityöntekijä (jos allekirjoitus tarvitaan kuitenkin sosiaalityöntekijältä, huoltajan tulee olla aina tietoinen)

14. Onko koululla oikeus lyhentää oppilaan viikkotuntimäärää lyhyemmäksi muihin ikätovereihin verrattuna?

Vastaus:

- perusopetuslain 18 §:ssä säädetään erityisten opetusjärjestelyiden edellyttämistä perusteista (mm. oppilaan terveydentila tai oppilaan näkökulmasta kohtuuttomat olosuhteet)
 - lainsäädännön edellytykset on täyttyvä, jos oppilaan viikkotuntimäärää lyhennetään
- vahva pääsääntö on, että jokaisella on oikeus opetukseen perusopetuslain mukaisesti

- myös sijaishuollossa olevalla on yhtäläinen oikeus opetukseen (perusopetuslaki, lastensuojelulaki), mistä on erityisesti huolehdittava
- tietyissä tilanteissa koululla on oikeus lyhentää viikkotuntimäärää, kun lain asettamat perusteet täyttyvät (sivistykselliset oikeudet aina turvattava)
 - viikkotuntimäärän lyhentäminen on viimeinen keino: muiden tukitoimien oltava riittävät, huomioitava myös lapsen tilanteen juurisyyt ja ennen kaikkea lapsen etu
 - esim. lapselle tulee järjestää koulun toimesta esimerkiksi avustaja, jos lapsi vaikka häiritsee opetusta → häiritseminen tunnilla ei riitä perusteeksi vähentää tuntimäärää
- tähän liittyy myös opetuksen järjestäminen rajoitustoimenpiteiden aikana (tästä lisää Lakia ja lastensuojelu -keskustelufoorumissa 4.11.2022)
- lapsella on oikeus asua kotona ja käydä sieltä koulua, jos lapsi sijoitetaan, tulee yhdessä työskennellä siten, että lapsi voitaisiin kotiuttaa (ensisijaista), kaiken kaikkiaan pidettävä mielessä, että sijoitus ei itsessään ole useinkaan ratkaisu

15. Jos lastensuojelun sosiaalityöntekijä toteaa, että koulun oppilashuollon olisi pitänyt toimia aiemmin asiakkaan oikeuksien ja asiakasturvallisuudenkin näkökulmasta, niin mikä olisi viisas tapa toimia?

Vastaus:

- Monialainen yhteistyö kaiken keskiössä → edellyttää, että sosiaalityöntekijä lähtee yhteistyöhön koulun ja oppilashuollon kanssa
- Jos koetaan olevan ristiriitoja, hyvä edetä hyvän vuorovaikutuksen pelisääntöjen mukaisesti: istua alas ja keskustella → muut keinot ovat hitaita ja toissijaisia (esim. ilmoitus Aluehallintovirastoon)
- Ilmoitus opiskeluhoitopalvelujen saamiseksi muuttumassa vuoden 2023 alusta:
 - *”Jos oppilaitoksen työntekijä arvioi, että opiskelija tarvitsee opiskeluhoitopalveluja, hänen on otettava viipymättä yhteyttä koulu- tai opiskeluterveydenhuollon työntekijään tai opiskeluhoollon psykologiin tai kuraattoriin yhdessä opiskelijan kanssa ja annettava tiedossaan olevat tuen tarpeen arvioimiseksi tarvittavat tiedot”* (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 2013, 16 §).
→ Oppilaitoksen työntekijä voisi ottaa yhteyttä opiskeluhoitohenkilöstöön yhdessä opiskelijan kanssa, kun hän arvioi opiskelijan mahdollisesti tarvitsevan opiskeluhoollon palveluja. Yhteydenoton syytä ei enää rajattaisi opiskelijan opiskeluvaikeuksiin tai sosiaalisiin tai psyykkisiin vaikeuksiin, vaan syyksi riittäisi oppilaitoksen työntekijän huoli opiskelijan terveydestä, hyvinvoinnista tai muusta työntekijän havaitsemasta tai hänen tietoonsa tulleesta ongelmasta, johon oppilaitoksen työntekijä arvioi opiskelijan tarvitsevan opiskeluhoitopalvelujen arvioita tai tukea.
 - Yhteydenottomahdollisuus laajennetaan kaikkiin opiskeluhoitopalveluihin, joten oppilaitoksen työntekijät voisivat jatkossa ottaa opiskelijan kanssa yhteyttä kuraattorin tai psykologin lisäksi myös koulu- ja opiskeluterveydenhuollon henkilöstöön. (muuttumassa edellä kuvatulla tavalla vuoden 2023 alusta)
- tiedonkulku ei ole useinkaan ongelma, vaan kyse siitä, miten saada kaikki puhaltamaan yhteen hiileen
- lastensuojelulla on käytössä monialainen asiantuntijaryhmä, joka myös mahdollinen paikka selvittää alueellisesti yhteistyön haasteita

16. Mitä tehdä, jos koululta emme tavoita sosiaalityöntekijää ja näemme, että lapsi ja perhe tarvitsee apua? Apua on saatettu hakea yhdessä perheen kanssa.

Vastaus:

- Jos ongelmat jatkuvat ja reagointia ei tule, tehtävä uusi yhteydenotto tai lastensuojeluilmoitus (ilmoitusvelvollisen tehtävä yhteydenotto/ilmoitus toistuvasti, jos huoli jatkuu)
- Pohdittava, mistä yhteistyön haasteet johtuvat ja pyrittävä etsimään tarkoituksenmukaisia ratkaisuja
- Jos työntekijää ei saa kiinni, niin yhteys hänen esimieheen (koulun osalta myös rehtori voi toimia apuna tilanteen selvittämisessä)
- Lastensuojelulaki 12 § (muuttumassa): säännökset lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laatimisesta → kunnan/hyvinvointialueen suunnitelmassa kuvattava, millä tavoin yhteistyötä tehdään myös koulun ja sosiaalitoimen välillä (suunnitelmatasolla myös avattava ongelmakohtia)